

Brand name: Καβάφης;

Ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΗΜΗΡΟΥΛΗΣ

είναι καθηγητής Ιστορίας και Θεωρίας της Λογοτεχνίας στο Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης του Παντείου Πανεπιστημίου. Έχει γράψει εκτενώς για ζητήματα της ελληνικής λογοτεχνίας και κριτικής. Έχει επιμεληθεί την έκδοση «Κ. Π. Καβάφης - Τα ποιήματα, Δημοσιευμένα και αδημοσίευτα» (Gutenberg, 2015) και έχει γράψει τη μελέτη «Η ανάγνωση του Καβάφης» (Gutenberg, 2013).

ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑΜΕ να πούμε ότι ο Καβάφης είναι brand name για την ελληνική λογοτεχνία στο εξωτερικό;» με ρώτησε πρόσφατα φοιτητής μου. Του απάντησα ότι η λογοτεχνία δεν είναι εμπόριο και ότι η διακίνηση της ποίησης δεν γίνεται με όρους εταιρικής διαφήμισης. Η ερώτηση όμως με έκανε να σκεφτώ τι τον ώθησε προς αυτή την κατεύθυνση. Υπέθεσα ότι άκουσε για πολλοστή φορά ότι ο Καβάφης είναι ο πιο γνωστός Έλληνας λογοτέχνης εκτός χώρας, ότι έγραψαν γι' αυτόν σπουδαίοι συγγραφείς, ότι επηρέασε μεγάλους ποιητές, ότι γενικά μας εκπροσωπεί ως εθνική συλλογικότητα παγκοσμίως. Σε μια κατάταξη «ποια είναι τα 10 πράγματα που σας θυμίζουν Ελλάδα;» πιθανώς να πίστεψε ότι ένα από αυτά θα μπορούσε να είναι το όνομα «Καβάφης».

Σκέφτηκα ακόμη την απήχηση του ποιητή στην ελληνική κοινωνία, τη μακρά επιβολή του στη διδασκαλία της λογοτεχνίας σε όλες τις βαθμίδες, τις χιλιάδες σελίδες που γράφτηκαν για το έργο του, την καθιέρωσή του ως σλόγκαν στον καθημερινό λόγο, τη διείσδυσή του στα μέσα επικοινωνίας και συγκοινωνίας, τις μεταφράσεις σε άλλες γλώσσες, τις πανεπιστημιακές έδρες στο εξωτερικό, τις διαμάχες για το αρχείο του, τις συνταγές της μαμάς του, τις κινηματογραφικές ταινίες, τα μυθιστορήματα, τους πίνακες, τα σκίτσα, άλλα τόσα, μύρια όσα, που επανέρχονται συχνά στο προσκήνιο, ιδιαίτερα όταν το καλεί η εποπαιακή περίπτωση.

Αμα κάτι χρησιμοποιείται πολύ, φθίρεται. Συχνά προκαλεί κούραση ακόμη και δυσάρεσκεια. Η επανάληψη, και μάλιστα των ίδιων κοινών τόπων ενός ποιητή, οξύνει τις αντιστάσεις εκείνων που αναζητούν στην τέχνη τον καιρίο λόγο, τη σπάνια παρέκ-

κλιση, τη διάρκεια της λάμψης. Παράλληλα ο επεκτατισμός της καβαφικής ποίησης έχει θεωρηθεί καταπιεστικός και αχόρταγος, αφού βάζει στο περιθώριο άλλες σημαντικές μορφές της ελληνικής λογοτεχνίας. Κρίνεται ως μονοπώλιο που εξυπηρετεί την ευκολία και την προχειρότητα. Πιο σπάνια, καταδικάζεται ως μέτριο έργο που επικράτησε ως μεγάλο για τους λάθος λόγους.

Θα μπορούσε κανείς να αναφέρει πολλές άλλες θεωρήσεις και χρήσεις

του Καβάφης που κάνουν ορισμένους να τον κατατάσσουν, ευθέως ή πλαγίως, σε μια κοντόθωρη «μόδα», κάτι σαν πολιτισμικός αυτοματισμός, ο οποίος αφοπλίζει την κριτική σκέψη και αμβλύνει την ατομική καλαισθησία. Κρίνοντας συνολικά την περίπτωση Καβάφης ως προς αυτά τα φαινόμενα θα ήταν, θεωρώ, λάθος να φορτώσουμε στο έργο του τις καταχρήσεις και τις στρεβλώσεις που υφίσταται κατά τη διαδρομή του στον χρόνο.

Με αυτό κατά νου αξίζει να θυμίσουμε ότι ο Καβάφης έχει πολλά να προσφέρει σε όσους τον αναζητούν όχι στην προφάνεια του ονόματος αλλά στο βάθος του έργου. Οχι στη φθοροποιό επανάληψη αλλά στην απροσδόκητη συνάντηση. Με αφορμή την εποπαιακή υπόμνηση ότι ο ποιητής γεννήθηκε και πέθανε την ίδια μέρα «29 Απριλίου 1863-1933» αξίζει να τον θυμηθούμε σαν μια καλή ευκαιρία να στοχαστούμε πάνω στο ζήτημα της κρίσης, της «κρίσης του Καβάφης».

Η δική μας κρίση είναι υποχρεωμένη να αντιμετωπίσει την κρίση του ποιητή. Στην πραγματικότητα είναι μια αμφίδρομη σχέση: καθώς τον κρίνουμε κρινόμαστε. Για τις ιδέες, τις αρχές, τις επιθυμίες και τα έργα μας. Η κρίση απαιτεί πάντα την εφαρμογή κριτηρίων. Δεν είναι μια τυχαία περιπλάνηση αλλά μια υπεύθυνη απόφαση. Η κρίση του Καβάφης επομένως μας φέρνει απέναντι στη ματιά του, όπως έχει αποτυπωθεί στην ποιητική γραφή, και μας συνοδεύει καθώς αναζητάμε τη δική μας διαδρομή για να πάρουμε θέση. Αυτό σημαίνει ότι το καβαφικό έργο δεν είναι ένα αδρανές υλικό, αλλά το κρίσιμο αποτέλεσμα μιας προσωπικής απόφασης που μας φέρνει μπροστά στα δικά μας προβλήματα.

Αν διευρύνουμε την έννοια «κρίση» από το ατομικό στο συλλογικό επίπεδο, τότε είμαστε υποχρεωμένοι να προχωρήσουμε και ανάποδα. Αν εμείς, ως ανθρώπινα υποκείμενα, εντός του ιστορικού χρόνου και του κοινωνικού χώρου βρισκόμαστε σε κρίση, δηλαδή σε μια διαδικασία κρίσιμης απόφασης που μας έχει οδηγήσει σε αδιέξοδο, σε αδυναμία να καταλήξουμε σε μια οριστική απόφαση, τι έχει να πει ο ποιητής γι' αυτό; Πώς μιλά, πρωθύστερα, για τη δική μας κρίση; Μας βοηθά άραγε η ανάγνωσή του να σκεφτούμε, να ξεκαθαρίσουμε το πεδίο, να διαλέξουμε, και τελικά να αποφασίσουμε; Μπορεί η ποίηση να γίνει οδηγός στη διαδικασία της κρίσης και όχημα αυτογνωσίας; ●

Το καβαφικό έργο δεν είναι ένα αδρανές υλικό, αλλά το κρίσιμο αποτέλεσμα μιας προσωπικής απόφασης που μας φέρνει μπροστά στα δικά μας προβλήματα.